

Fig. 1. Neksø. Ydre, set fra sydøst.

E.S.1952

NEKSØ KIRKE

Kirken kaldes 1569 »Nexø Cappell« og angives viet til *S. Nicolaus*¹. Indtil 1921 har den været anneks til Bodilskirke². Ved reformationen overgik kirken fra ærkebispens til kronen, men er nu selvejende (sml. Rønne s. 36). 1545 klages der til rådet i Lybæk over, at købmændene fra Colberg, som havde stiftet »eyn Lenn« i kirken, forholdt denne 24 skippund salt, som de var den skyldige³. Det er ikke helt klart, hvorledes ordet »len« skal forstås i denne forbindelse. Muligvis er det anvendt i betydningen embede, således at der er tale om et af Colbergerne oprettet præsteembede, hvortil ydelserne er blevet erlagt i naturalier⁴.

Kirken ligger i byens sydlige del, nær kysten. Den smukt bevoksede kirkegård er udvidet flere gange. Således indtoges 1820 et stykke jord på 7x27 alen ved sydøsthjørnet, 1847 købtes en 1400 kvadratalen stor naboejendom, og 1859 blev et hus ved nordøsthjørnet nedrevet og grunden inddraget til kirkegård (rgsk.). Kirkegården hegnes nu af tør mur, stablet af Neksø-sandsten. 1764 fornyede murermeister Seidel og hans broder kirkegårdsgærdet fra grunden af (rgsk.). Sydmuren har i øst en ganglåde og i vest en kørelåde, begge flankeret af sandstensstolper med indhugget årstal 1823. I nordmuren sidder

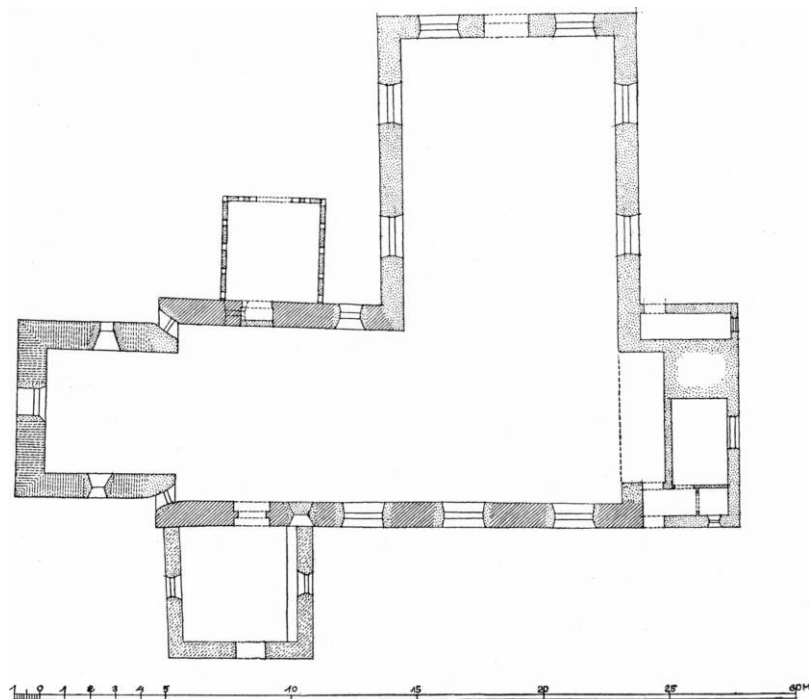

Fig. 2. Neksø. Plan. 1:300. Efter opmåling af Charles Christensen 1939.

ud for nordre korsarm en kørelåge og i nordøsthjørnet en kørelåge mellem to ganglåger, hvis sandstensstolper bærer årstallet 1821. Alle lågestolperne bærer stenkugler fra 1844 (rgsk.). 1849 rejstes en ligport med stenstøtter på den sidste udvidelse (rgsk.). 1758 blev taget over kirkeporten fornyet, og 1841 maledes porte og låger med bronzekulører, hvide knapper og sorte fodtræer (rgsk.). I kirkegårdens sydvestre hjørne er opført et hus til ligvognen.

†*Jerngringerne* (kirkeristene) blev optaget 1849 (rgsk.). En ny kirkegård blev anlagt syd for byen 1887 (rgsk.), hvorefter den gamle kun undtagelsesvis er benyttet.

Kirken består af et sengotisk, rektangulært langhus og et tårn fra renaissance-tiden. Et våbenhus i nord er opført 1745, og 1760 er langhuset udvidet med en nordfløj. Søndre våbenhus er ombygget 1777, og o. 1800 er tilføjet et sakristi ved langhusets østgavl.

Af mangel på daterbare detaljer er det vanskeligt at fastslå *langhusets* alder, det må dog antages at være opført i middelalderens slutning. Det er bygget af kløvet kamp, murhøjden er nu ca. 5,10 m, men 1730—31 skal murene være forhøjet med fire alen (sml. indskrift på †pulpitur, s. 123). Østgavlen blev omsat 1760 (rgsk.). Syddørens karme og fladrundbuede stik er ommuret, muligvis samtidig med indsættelsen af den nuværende dørfløj 1755.

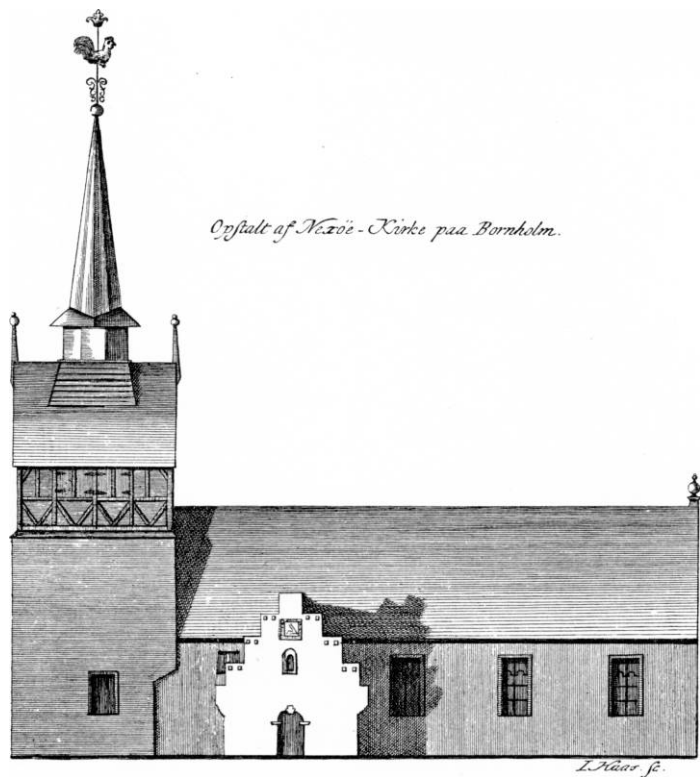
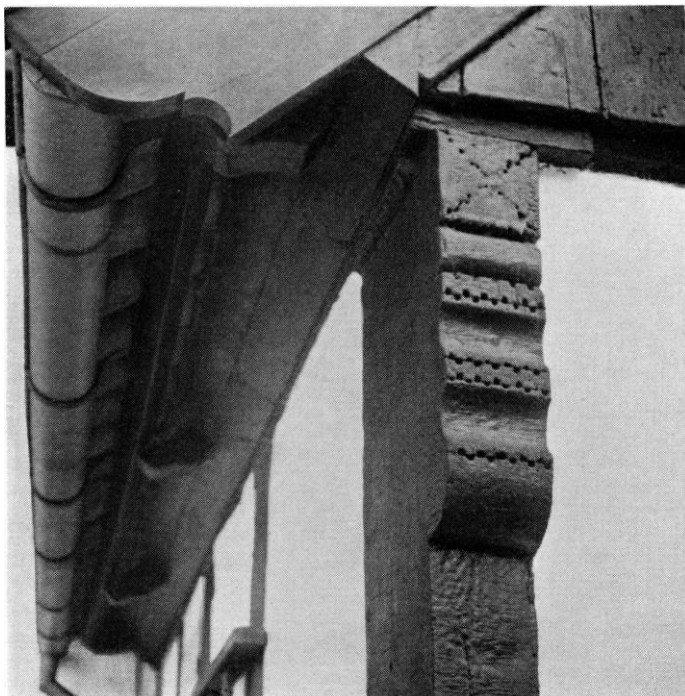

Fig. 3. Neksø. Syd façade o. 1755. Efter Thurah.

Norddøren ses som en blanding i nordre våbenhus. Den er vandret afdækket og sikkert udvidet. De oprindelige vinduer kendes ikke; to højtsiddende, rektantede vinduer over våbenhusene er antagelig nyere pulpiturvinduer; i de øvrige lysåbninger sidder store empirevinduer af træ, indsat o. 1850 (rgsk.).

Tårnets tre nedre stokværk er opført i 1500-tallet af samme materiale som langhuset. Tårnrummet, der er ganske lavt og helt åbent mod skibet, kan tænkes oprindelig at have været eet med stokværket oven over. Rummet har et fladbuet vindue i syd og i vest et nyere rektantet, som repareredes 1832 (rgsk.). Andet stokværk lukkes mod øst kun af orglets kasse. Omtrent i gulvhøjde sidder i nord og syd to små smige lysåbninger med lige overliggersten. Tredie stokværk har bindingsværk mod øst og tre små glugger, hvoraf den nordre er tilmuret. Klokkestokværket er af egebindingsværk på fodrem; mod syd og nord fire, mod øst og vest fem fag. Tårnets saddeltag, der 1833 var tækket med spån og brædder, men som 1855 blev teglhængt, bærer et kobbærtækt spir fra 1910. Et tidligere spir, som omtales af Ravn og ses på Thurahs opstalt (fig. 3), skal være rejst o. 1620⁵, men var 1797 ganske forfaldent og havde forskudt sig under en storm⁶, hvorefter det er blevet nedtaget.

O.N. 1948

Fig. 4. Neksø. Nordøstre hjørne af nordre våbenhus (s. 116).

Nordfløjen er opført 1760 af murermeister Christian Gotlob Seidel og hans broder Johann Gotfrid Seidel. Over døren i nord er indmuret en sandstens-tavle med Frederik 5.s kronede monogram, årstallet 1760 og indskriften: »Kirkens langsom samlet Skat, haver denne Bygning sat. Kongen hertil Stene gav, Byens Folk hjalp også brav«. Bygningen er rejst af sandsten, der i det mindste for syldstenenes vedkommende er brudt ved Ferske Sø syd for byen (rgsk.). Bygningen har samme højde som langhuset, men ved arbejdets begyndelse var murene projekteret halvanden alen lavere. De nuværende trævinduer er indsat 1832, da de oprindelige jernvinduer erklæredes for ubrugelige (rgsk.).

Det indre. Både langhus og nordfløj har loft af pudsede, fladbuede træ-tøndehvælvinger, som i vederlagshøjde har en stærkt profileret trægesims. Hvælvingen over nordfløjen er samtidig med bygningen og blev efter opførelsen malet »himmelblå med præsentation af opstigende skyer« af maleren Peder Hansen Schou (rgsk.). Derimod synes langhuset fremdeles at have stået med fladt loft, idet der rejstes en skillerumsgavl mellem det gamle loft og hvælvingen. Muligvis er hvælvingen her indbygget under en større istandsættelse 1835, som imidlertid ikke er specificeret i regnskabet, kun ses det, at snedkeren har fremstillet gesimser til hvælvingen. Hvælvingerne er nu hvidtede.

O.N.1948

Fig. 5. Neksø. Udsnit af loftsmaleri i nordre våbenhus (s. 117).

Nordre våbenhus, opført 1745, består af fire fag egebindingsværk, som ved reparationer er stærkt opblandet med fyr. Fodtømmeret er 1834 erstattet med murværk (rgsk.). Hjørnestolperne har på gavlsiden profilerede knægte under tagfoden (fig. 4). Tagværket har udhæng og skrå sugfjæl. Gavlen er bræddeklædt. Døren er udvidet efter bombardementet 1945; på den forlængede hammer er skåret: »Kirsten s(alig) Ole Sonnes anno 1745«. Våbenhusets brædde-

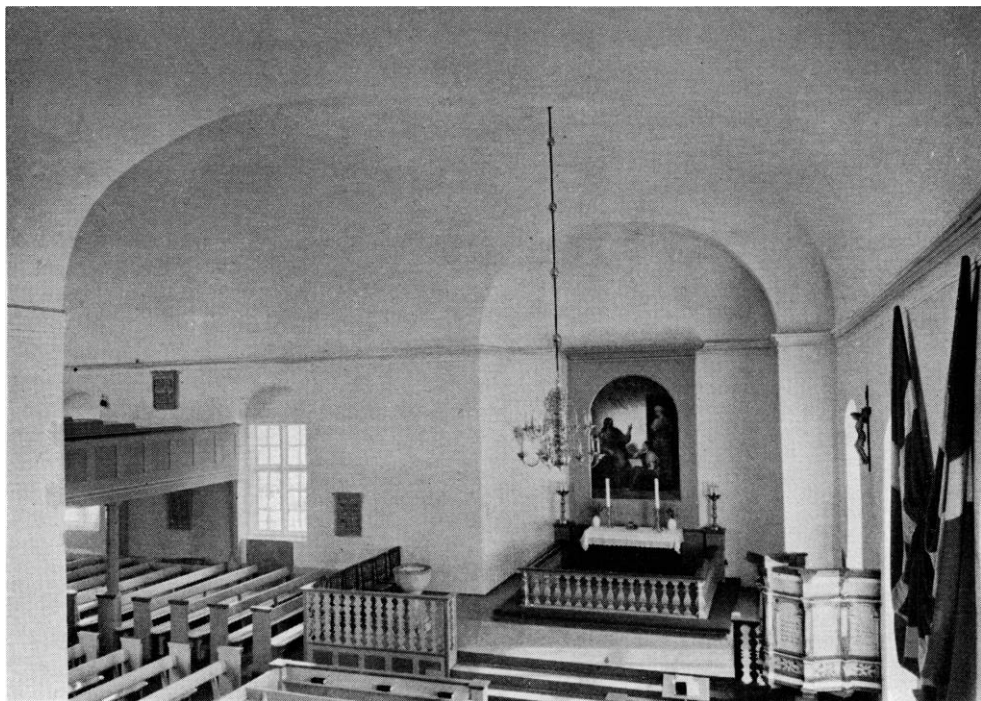

Fig. 6. Neksø. Indre, set mod øst.

E.S.1952

loft er delt i tre fag, af hvilke de to er dekoreret med samtidige *malerier* (fig. 5), bestående af store medailloner omgivet af akantusløv. I den ene medaillon ses Kristus gå foran en kvinde med et anker; omskriften lyder: »Mit haab er at komme der, hvor nu du min Frælser er. Joh. 14 v. 3«. I den anden spadserer i forgrunden en fint klædt mand, mens en voluminøs engel peger på en kirke i baggrunden; udenom står: »Ald min vandel styr O Gud, I alding efter dit Bud. Psal. 119 v. 5«.

Søndre våbenhus er fornyet 1777 ved murermeister Seidel og tømrer Sejer Nielsen (rgsk.). Bygningen, som er opført af sandsten, har et retkantet vindue i hver side, rundbuet dør og i gavlen en fladbuet luge til tagrummet. Indvendig findes en muret bæk langs østsiden. Det nedrevne *†våbenhus* havde ifølge Thuraahs tegning kamtakket gavl, rundbuet dør med krag- og slutsten samt en lille glug i gavlen.

Sakristiet ved østgavlen nævnes tidligst 1818, da døren dertil repareredes (rgsk.); antagelig er det opført i tidsrummet 1778—1804, hvorfra kirkeregnskaberne mangler. Bygningen, der har samme højde som langhuset og fælles tag med dette, er 1945 udvidet mod nord med en lavere tilbygning under pulsttag. Ved samme lejlighed blev langhusets østgavl gennembrudt og kirkerummet udvidet med en 175 cm dyb niche, hvori alteret er opstillet.

Kirken undergik i 1945 en hovedstandsættelse (arkitekt Th. Havning), efter at den var blevet beskadiget under det russiske luftangreb på byen i forbindelse med den tyske kapitulation. Dens mure er dækket af mange lag hvidtekalk og tagene overalt hængt med røde vingetegl.

I *vindfløjen* på spiret læses årstallet 1911.

INVENTAR

Alterbordet er nyere.

†*Alterklæder*. 1) Af rødt fløj med sølvkniplinger, nævnt 1758 (inventarium). 2) 1845 betalt 86 rbdlr. for et nyt alterklæde af rødt fløj med ægte guld-tresser (rgsk.).

Altertavlen er et nyere maleri af Jesus og kvinderne i Rethania, kopieret efter A. Dorph, i simpelt rammeværk.

Den tidligere *altertavle* er et barokt snedkerarbejde fra 1735 af en ret ejendommelig opbygning. Tavlen, hvis højde er det dobbelte af bredden, er delt i tre etager, som hver indeholder tre arkadefyldinger over et lavt postament. Arkaderne har profilerede pilastre, kapitæler og bueslag; den midterste og bredeste er nærmest kurvehanksbuet. I buehjørnerne findes små cirkelfelter som på prædikestolen, hvis arkader overhovedet synes at have dannet forbillede for altertavlens. Tavlen afsluttes foroven af en diminutiv trekantgavl omgivet af groft, storbladet akantusværk. I gavlfeltet er Jehovanavnet skåret i relief. Alle tre etager har volutsvungne vinger, som forneden ender i en ørnklo, der griber om en kugle. I midtfeltet i 2. etage ses spor efter et krucifiks, som opsattes 1835 (rgsk.), muligvis det samme som nu hænger over prædikestolen (s. 121).

Den nuværende staffering i gråt og grønt med lidt guld er udført 1835 af maler O. F. Ross, Rønne (rgsk.). I øverste etage står Frederik 6.s kronede navnetræk flankeret af romertallene III og VII i rhombiske felter; i midtfeltet forneden står skriftstedet Matth. 11,28 og i postamentet årstallet 1835. 1756 bar tavlen Christian 6.s og dronning Sophie Magdalenes navne samt indskriften: »1735. Oluf Sonne og Kirsten Matthiis-Datter haver foræret denne Taule uden nogens Gaver«. I øvrigt var den prydet med »adskillige Ribelske Historier og Sprog« (Thurah s. 174). Tavlen står nu i et materialhus på kirkegården.

Altersølv. *Kalk* (fig. 8) fra 1780, 23 cm høj. Sekstunget fod med kraftig vulst over en lille hulkehl, sekskantet skaft og meget stor, buklet, vandret midtdelt knop. Rødt bæger med forstærkning langs randen, indvendig forgyldt. Under bunden er graveret: »V. 46 lod 1780«. Københavns bystempel 1780 og mestermærke for Andreas Røymand 1779 (Røje s. 93). Glat *disk* fra o. 1800, udvendig forgyldt. På undersiden indridset: »9 lod«. Mestermærke for Peter

Fig. 7. Neksø. Oblatæske (s. 119).

O.N. 1949

Harding Sonne i Rønne (Bøje 2563). *Oblatæske* (fig. 7) fra 1749. Den aflange, ottekantede æske har svungne sider med opdrevne båndværksornamenter, som gentages på lågets kraftige vulst. Tilsvarende ornamenter, blot i negativ, findes på oversiden omkring årstallet og initialerne: C A W F Ge Vo E (Charlotte Amalie von Fischer, geb. »født« von Eckstein). Højde 6, længde 12, bredde 9 cm. Under bunden to udenlandske stempler, det ene med en delfin, det andet med tre tårne over et L. *Vinkande* (fig. 9) fra 1700, 29,5 cm høj. Rund fod med fodplade og platte over vulst, pæreformet korpus og spiralsnoet hank med glat skjold forneden; hældetuden følger halsens form. Profileret låg med drevet bladornament over hældetuden og gæk i form af en let udfoldet knop med akantusblade. På korpus under tuden er graveret to hjelmede våben og initialerne: AB AMWG (Andreas Bugenhagen og Anna Margareta von Gutzow). Københavns bystempel 1700 og mestermærke for Hendrich Reinicke 1699 (Bøje s. 57).

†*Kalk*, vægtig 29 lod, indvendig forgyldt og uden stempler, nævnt 1758 (inventarium). På foden læstes: »164. blev denne Kalk giort til Nexøe Kirke paa Bornholm« (Thurah s. 175). †*Disk*, vægtig seks lod, »med fremmed stempel«, nævnt 1758 (inventarium). †*Oblatæske* af træ, nævnt 1758 (inventarium).

Sygekalk, nyere. †*Sygekalk* og *disk* med etui anskaffedes 1774 for 31 dlr., 2 mk.

Vægtangivelsen, 19 lod og 1 kvint, blev »indstukket« på kalken af Matthias Buss (rgsk.).

Alterstager. 1) (Fig. 10) o. 1650, af drevet messingblik. Bred, rund fod med blanke bukler, riflet, let tilspidsende skaft med to store, profilerede knopper, lydeskål med pæreformede bukler og nyere lysetorn af blik. Skaftet fyldt med bly. Højde 47,5 cm.

2) (Fig. 11), skænket 1751, af drevet messingblik. Rund fod med ottekantet

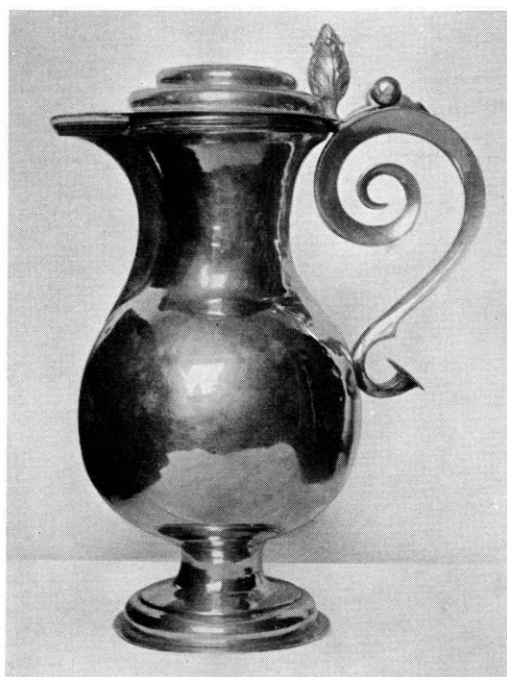

Fig. 8—9. Neksø. Alterkalk fra 1780 (s. 118) og vinkande fra 1700 (s. 119).

O. N. 1948

fodplade, smykket med drevne og ciselerede ranker, snoet skaft med to fladtrykte kugleled og bred lydeskål med rankeværk som på foden. Små lysepiber til elektriske lys. Højde 62 cm. På foden står initialerne I P K og årstallet.

3) Skænket 1945 af kronprins Frederik og kronprinsesse Ingrid.

På loftet henligger tre drejede *træstager* og fire *begravelseslyseplader* af blik, hvoraf to med Frederik 7.s navnetræk.

†*Røgelsekar*, »et lidet gammelt ildkar af malm«, nævnt 1758 (inventarium).

†*Messehagel* af violet-rødt fløjls med guldsnore, nævnt 1758 (inventarium).

**Alterskranke*. Af en alterskranke fra 1639 er bevaret syv fag indeholdende gennembrudte arkadefelter, hvoraf to danner en dobbeltdør. Arkaderne har pilastre med fantasifuldt rankeværk og listekapitæler og adskilles af figurer, Kristus og apostle, på små konsoller. Gesimsen har æggestav og tandsnit under kronlisten. Læderbetrukket knæfald. I de tre frisefelter yderst til venstre findes versalindskriften: »Jochim Kock Elsebet Tesmers anno 1639«, og i to skjolde anbragt som slutsten på lågernes arkader står initialerne I Dog TG. Under den nuværende grå maling findes rester af en broget staffering. Længde 362, højde 79 cm. I Bornholms museum.

Døbefont fra 1784 af Neksø-sandsten. Bund, slank fod på ottekantet plint, halvkugleformet kumme med rundstav langs randen. På siden er indhugget:

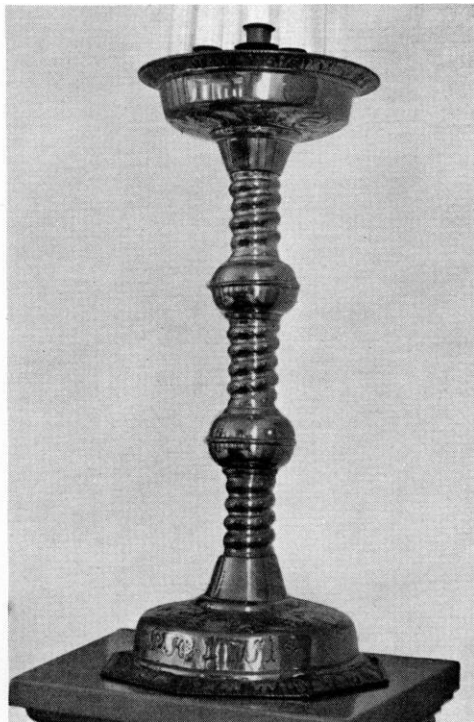

Fig. 10—11. Alterstager (s. 119).

O.N. 1948

»Anno 1784«. †*Døbefont*, rimeligvis af træ, var ifølge Thurah (s. 175) prydet med maling og skriftsteder.

Dåbsfade. 1) Af kobber, rimeligvis samtidigt med døbefonten, i det mindste fandtes fadet allerede 1810 (inventarium). Den brede rand er smykket med graverede blomsterranker og en række små, runde bukler. 2) Nyere, af plet. †*Dåbsfad* af messing måtte 1774 repareres, efter at sejerværkets ganglod var faldet ned på det (rgsk.).

Krucifiks, rimeligvis fra 1600'rne, men af sen-gotisk type. Figuren, som er ca. 60 cm høj, hænger i strakte arme, hoveder hælder mod højre skulder og bærer tornekrone, øjnene er lukkede. Brystkassen er stærkt fremskudt, benene bøjede og fødderne samlet med een nagle. Lille, smalt lændeklæde med snip i højre side. Nyere, fladt korstræ. Det var muligvis dette krucifiks, som 1835 anbragtes på altertavlen (sml. s. 118) efter at korstræet var fornyet og figuren repareret og forgyldt (rgsk.). Nu ophængt på sydvæggen over prædikestolen.

Prædikestol (fig. 12) i renaissance fra 1500'nes slutning(?). Den består af fem fag, hvoraf fire danner karnap. I storfelterne er arkadefyldinger med profilerede pilastre, kapitæler og bueslag, i buehjørnerne findes glatte cirkelbosser. På stolens hjørner står halvsøjler med volutkapitæler og akantusbladskeder. For-

Fig. 12. Neksø. Prædikestol (s. 121).

O.N. 1948

krøbbet postament med simpelt udsavede, rimeligvis nyere, volutformede fremspring. I postamentfelterne sidder store akantusbladrosetter, som næppe er oprindelige; i 1835 blev der »nedtaget og opsat nogle rosetter på prædikestolen« (rgsk.). Gesimsen har glatte frisefelter og fremspring som postamentets. Nyere sekskantet bærestolpe og opgang med udsavede balustre. 1835 hævedes stolen 10—12 tommer, og foden samt trappen med rækværk og dør fornyedes (rgsk.). Ny staffering med guld og lyse farver; i arkadefyldingerne står skriftsteder med kursiv. Ved sydvæggen.

†*Timeglas*, bestående af fire glas i en messingramme, »hvoraf det ene er ganske i stykker og de andre ubrugelige, siden de ikke vil rinde« (inventarium 1758). 1777 repareredes timeglasset i København (rgsk.).

Stoleværket er nyere. 1755 forfærdigede snedker Daniel Hansen en ny †*skriftestol* og forandrede †*degnestolen* (rgsk.). 1758 nævnes en gammel, brøstfældig †*bogstol*, som brugtes, når der holdtes bøn (inventarium). En defekt, barok *stol*, fra o. 1750, med høj udskåret ryg står på loftet.

†*Indlukstol*, tilhørende familien Sonne, under hvis forgyldte navne en

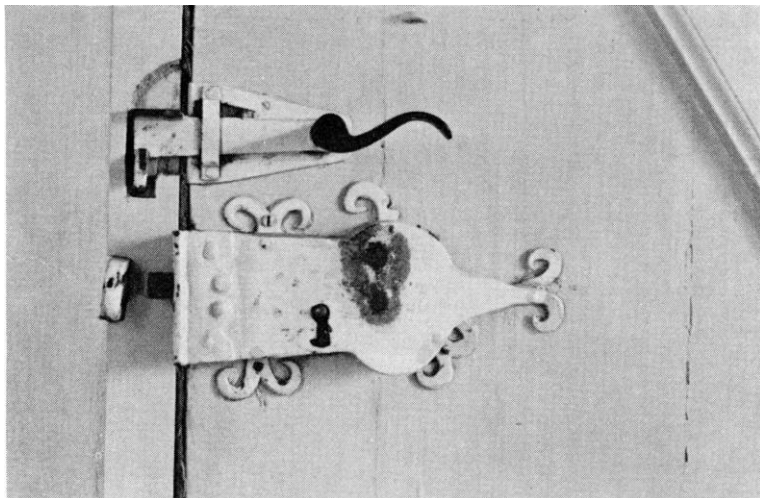

Fig. 13. Neksø. Lås på våbenhusdøren (s. 123).

E.S.1952

rimet indskrift fortalte, at familien til gengæld for stolen havde ladet kirken male. På stolen fandtes malerier af Kristus og de tolv apostle, ifølge en latinsk indskrift fuldført af maleren Peter Sax (Petrus Saxeus) 21. dec. 1631. I øvrigt anføres i indskriften navnene på samtlige kirkens daværende øvrigheds personer fra kongen til kirkeværgerne (Thurah s. 176).

†*Skab* og †*skrin*, begge med lås, nævnes 1810 (inventarium).

Dørfløje. Såvel våbenhusets yderdør som døren mellem våbenhuset og kirken må antagelig stamme fra 1755, da snedker Daniel Hansen gjorde kirke- og våbenhusdøren dobbelte (rgsk.). De består begge af svære planker, som på ydersiden er beklædt med kantprofilerede brædder i zigzag. De samtidige kasselåse (fig. 13) skyldes klejnsmeden Lars Ødbersen (rgsk.).

Pulpiturerne i hovedskibets vestende og i nordfløjen er nyere. †*Pulpiturer*.

1) 1730. En lang rimet indskrift på pulpituret berettede om kirkens istandsættelse i årene 1730—31, hvorved murene forhøjedes fire alen, vinduerne, som før var for små, ændredes, lægtere, loft, alter og tag restaureredes, og kirken blev malet »op og ned«. Kirkeværgen, kaptajn Ole Sonne, fremhævedes som den, »der heele Verket giordte klar« (Thurah s. 173 f.).

2) Under restaureringen 1760—62 indrettede snedkerne Daniel Hansen og Sejer Nielsen en ny lægter, gjorde en beklædning mellem den gamle og den ny lægter og satte et sprinkelværk »for nedstyrtning« for hvert vindue (rgsk.).

Orgel, bygget 1828 af H. F. Oppenhagen i København for 694 rbdrlr. slesvig-holstensk kurant. Bendt Hjorth malede orglet, og H. Boss i Rønne forgyldte en del billedhuggerarbejde og en glorie til orglet (rgsk.). Ombygget 1903 og 1941 af J. Starup. 13 stemmer⁷.

†*Orgel*, bekostet af byens borgere 1767, solgt til Hasle kirke 1828 (rgsk.).

†*Pengeblokke*. 1) Nævnt 1755 (rgsk.). 2) 1810 fandtes to jernbeslagne blokke med fire låse for (inventarium).

Pengetavle, nævnt som ny 1758 (inventarium). Tavlen har drejet skaft og udsavet gavl, hvorpå der sidder en fjeder, som har båret en bjælde. Grønmalet med lidt forgyldning. †*Pengetavle* var gammel 1758 og havde 1810 ingen klokke eller bjælde (inventarium). *Gavlbrættet er endnu bevaret på kirkeloftet.

†*Klingpung* af rødt fløj, nævnt 1758 (inventarium).

†*Lysekroner*. 1758 nævnes to lysekroner; på den ene var armene løse og brøstfældige, den anden manglede to arme og var for øvrigt i slet stand (inventarium).

Kirkeskib, tremastet fuldrigger »Tora Nexø«. †*Kirkeskibe*. 1758 nævnes et lidet gammel skib og et ditto i temmelig god stand (inventarium).

Mindetavle, opsat i anledning af Christian 5.s besøg 1687. Frakturindskrift. På tavlen er malet amtmand Johan Diderich von Wettberg og hustru, Sissele Grubbes navne og våben. Nyere ramme. På våbenhusets vestvæg.

Urværk, købt 1821 af urmager J. Larsen for 190 rbdlr. (rgsk.). 1842 havde det to skiver. Uret er nu kasseret og henstår i tårnet. I urmagerens betaling indgik et gammelt 24 timers †*urværk*, der som gammelt jern vurderedes til 10 rbdlr., vel det sejerværk, som nævnes af Ravn.

Klokker. 1) Omstøbt af Gamst og Lunds efterfølgere 1856. 2) Omstøbt af R. Løw og Søn 1912.

†*Klokker*. 1) Rimeligvis middelalderlig, med »munkebogstaver« (Thurah s.177).

2) 1701, støbt af Daniel Hinrich Gradener og Arendt Torkuhl. Om halsen tolinjet latinsk indskrift mellem rankeborter: »A(nno) MDCCI rege Frid(erico) IV gub(ernatore) Wald(emaro) Reedtz præp(osito) Ian(o) Morsing past(ore) Ioh(anne) Sonne præt(ore) Iac(obo) Lorentii cur(atore) Matth(æo) Laurent(io) imp(?) aud(?) hæc camp(ana) est rep(arata) Nexøe d(ie) 6. aug(usti)« (»år 1701 da Frederik IV var konge, Valdemar Reedtz kommandant, Jens Morsing provst, Hans Sonne præst, Jakob Lorentzen byfoged, Mads Lauritzen (eller Lorentzen) kirkeværge blev denne klokke støbt i Neksø den 6. aug.«). På klokkelegemets ene side stod:

»Jeg kalder andre frem, men self dog ikke kommer,
Jeg lyder højer end mand piber eller trommer,
ti jeg har faae igien mit maal og bedre klang,
end der jeg sprukken var og skurret mangel gang.
Hvo da som høre vil med tro og haab tillige,
i Herrens huus og sted hvad hand der lader sige,
maa komme flittig her og høre ordets lyd,
at hand paa dommens dag opvekkis kand med fryd
H. Sonne«

Endelig stod på modsat side: »Fecit Daniel Hinrich Gradener Arendt Tor-kuhl«. Tvm. 64 cm. Omstøbt 1912.

GRAVMINDER

Epitafier. 1) O. 1793. Niels Jespersen, fra 6. aug. 1762 til sin død 30. marts 1793 byfoged i Nexøe og Aakirkebye og herredsfoged i sønder herred. Neksø-sandsten, 140x112 cm, med fordybet kursiv. Indskriftfeltet flankeres af pilastre med profilerede baser og kapitæler, som bærer en svungen gesims, hvorpå står en urne. I hjørnerne foroven findes muslingskaller. Indmuret i nordfløjens østvæg.

2) O. 1798. Ide Johanne Elisabeth Egede, født 15. okt. 1795, død 28. dec. 1798. Tavle af Neksø-sandsten med kursiv. Ovalt, konvekst skriftfelt i perlestavsramme, ophængt i bånd og omgivet af to laurbærgrene. Foroven en brudt volutgavl med konsolbåret urne. Indmuret i nordfløjens vestvæg.

3) O. 1801. Christen Heiberg, amtmand over Bornholm i 14 år, død 21. april 1801 i sin alders 65. og sit embedes 44. år, og datteren Sophia Gerharda, død to år tidligere i en alder af 24 år. Randprofileret sandstenstavle, 107x77 cm, med kursiv. Opsat af den efterladte hustru og moder (sml. gravsten nr. 9, s. 126). På sydvæggen.

Gravsten og kirkegårdsmonumenter. 1) O. 1753. Major Ole Sonnes hustru Kierstine, død 30. april 1753 (sml. altertavle, s.118). Randprofileret grå sandsten, 187x103 cm, med randskrift (reliefversaler). Midt på stenen holder to svævende engle et cirkelfelt med et hjelmet våben i en laurbærkrans; skjoldet er tværdelt med en pelikan i øverste og en kølbue i nederste felt, på hjelmen en stjerne. I hjørnerne findes evangelistmedailloner, og mellem de øverste et trepasformet felt med relief af den opstandne Frelser, mellem de nederste et tilsvarende felt med dødningehoved og timeglas. Stenen ligger på en ramme af sandsten syd for tårnet.

2) 1760'rne. (Gertr)ud (?) Sonne, død 26. febr. 176 . Randprofileret grå kalksten, 195x105 cm, med stærkt slidte fordybede versaler. I hjørnerne kvartcirkulære felter med reliefhugne blomster. Umiddelbart øst for nr. 1.

3) 1700'ernes slutning. Dorothea HK, født 1742, død 13. nov. 1782, rimeligvis identisk med en kvinde, Jens Kofoeds hustru, som iflg. kirkebogen blev begravet 20. nov. 1782, 41 år gammel. Under samme sten ligger Hans Hansen, født 1779, død 1797, formentlig Hans Hansen Potters søn Hans, som 18 år gammel begravdes 15. dec. 1797 (kirkebogen). Ituslået Neksø-sandsten, 130x66 cm, med kursiv. Syd for våbenhuset.

4) 1700'ernes slutning. Velagte mand Hans Hansen (den under nr. 3 nævnte pottemager?). Fragment af randprofileret Neksø-sandsten, 72 cm bred, med

pyntelig kursivindskrift. I hjørnerne blomster. Ved våbenhusets sydvestre hjørne.

5) O. 1800. Karen Kirstine. Randprofileret Neksø-sandsten, 94x54 cm, med delvis udslidt kursiv. Blomster i hjørnerne. Foran døren til nordre våbenhus.

6) Ved siden af den foregående ligger en lignende, men mere slidt sten.

7) (Fig. 14) o. 1802. Eva Elisabeth Müller, født 9. okt. 1801, død 26. febr. 1802, »før i lived forældrenes eneste glæde«. Vaseformet sandstensstele med fordybede versaler. Det svagt hvælvede skriftfelt omfattes af en profileret ramme med rulleværksagtige ornamenten og bladværk. På siderne findes en reliefhugget olielampe mellem to egegrene. Profileret sokkel og æggestavspydet gesims bærende en vase med akantusblade og draperier. Samlet højde 195 cm. Ved våbenhusets østside.

8) O. 1811. Rorgerkaptajn i Nexø Hans Sonne, født 26. nov. 1734, død 29. juli 1811. Randprofileret Neksø-sandsten, 190x105 cm, med fordybet kursiv. Ved tårnets sydside.

9) O. 1816. Anne Margarete Först, enke efter amtmænd Heiberg (sml. epitafium nr. 3, s. 125), begravet 14. nov. 1816, 80 år gammel. Sandstensstele, 165 cm høj, med fordybede versaler. Den runde, let koniske stele er afrundet foroven og smykket af en krans af egeblade. Soklen er kasseformet og har i forsiden et halvcirkulært felt med to nedadvendte fakler og på oversiden små rosetter i hjørnerne. Ved kirkens sydside.

10) O. 1817. Ellen Kierstine Hansen, født Sonne, født 2. jan. 1778, død 5. maj 1817. Stele af Neksø-sandsten på kasseformet plint. I forsiden en indfældet oval marmortavle med kursivindskrift og i et halvcirkulært gavlfelt en reliefhugget marmovase. 168 cm høj. Ved tårnets sydside.

11) O. 1820. . . . Jespersen, begravet i november 1820, henved 80 år gammel. Den næsten ulæselige gravskrift gælder sandsynligvis byfoged N. Jespersens enke, Rerthe Marie Dam, som iflg. kirkebogen døde 27. okt. 1820, 82 år gammel, og begravedes 2. nov. (sml. epitafium nr. 1, s. 125). Stele, 180 cm høj, stærkt forvitret og helt overgroet af vedbend. Ved nordfløjens østmur.

12) O. 1821. Anne Margrethe Ross, født 21. juni 1774, død 24. jan. 1821, enke efter Herman Ross, præst til S. Peders kirke, og datter af Herman M. Sonne og Rertha Sonne, født Dam. Moder til seks børn, af hvilke Rertha Cicilie Ross døde 13 år gammel og begravedes sammen med moderen. Formodentlig en søn, Peder Dam Ross, født 18. aug. 1801, døde 24. dec. 1870. Randprofileret Neksø-sandsten, 175x98 cm, med kursiv. I hjørnet mellem tårn og våbenhus.

13) O. 1821. Peter U. W. Knauer, »Læge og Landphysicus her paa Landet«, født 15. marts 1765, død 7. okt. 1821 og begravet ved siden af sin tidligere afdøde hustru. Klassisk formet stele, 170 cm høj, på kasseformet plint. Indskrift med kursiv. Ved skibets sydside.

Fig. 14. Neksø. Gravsten over Eva Elisabeth Müller, død 1801 (s. 126).

P.N.1918

Fig. 15. Neksø. Gravsten over Ulrica Eleonora Marckmann, død 1821 (s. 127).

14) (Fig. 15). o. 1821. Ulrica Eleon(ora) Am(alie) Marckmann, født Grunndt-vig, byskriver A. Marckmanns hustru, begravet 29. okt. 1821, 46½ år gl. Sandstenstavle, 170x72 cm, med kursiv. I forsiden er et fremspringende, foroven afrundet felt med relief af tre egestammer over gravskriften. Rejst op ad nordfløjens østmur på en firkantet plint.

15) O.1825. Bager J.J.Gjerow, født 14. sept. 1761, død 8. dec. 1825, og hustru Johanne C. Gjerow, født Hals, født 28. marts 1775, død 18. febr. 1859. Randprofileret sandstenstavle, 70x55 cm, på gravsted indhegnet af støbejernsgitter med indskriften: »L. J. Erthmanns familiebegravelse 1855«. Sydøst for koret.

16) O. 1828. Fru K. K. Berg, død 18. marts 1828, 40 år gammel, efterladende sig mand og fire børn. Randprofileret Neksø-sandsten, 168x84 cm, med ovalt skriftfelt og hjørnerosetter. Sydøst for koret.

17) O. 1828. Skipper Hans Pedersen Schiøth, født 1770, død 28. april 1828, og hustru Karen Kirstine Schiøth, født Stibolt, født 2. april 1789, død 14. sept. 1847. Randprofileret sandsten med kursiv. Sydøst for koret.

18) O. 1830. Kirkeværge Rasmus Jacobsen, født 23. sept. 1785 på 15. selvejergård i Ibsker, gift med Cicilia Cathrina Larsdatter 12. juli 1820, død i Nexø 7. juli 1830. Randprofileret Neksø-sandsten, 190x95 cm, med kursivindskrift i ovalt felt og hjørnerosetter. Sydøst for koret.

19) O. 1831. Skipper Rasmus C. Munch, født 25. marts 1798, død 1. febr. 1831. Stele af Neksø-sandsten, 200 cm høj, med kursiv. Firkantet sokkel med stor hulkehl foroven, profileret gesims og halvcirkulær gavlfod med Gudsøje i stråleglans. Ovalt skriftfelt på forsiden, på bagsiden religiøs indskrift. På kirkegårdens sydøstre del.

20) O. 1831. Mette Marie Sonne, født Tamdrup, kaptajn Hans Sonnes enke, født 30. maj 1756, død 15. sept. 1831. Randprofileret Neksø-sandsten, 175 x 85 cm, med kursiv. Stenen har buet overside, ophøjet skriftfelt og i hjørnerne rosetter. Anbragt på en ramme af sandsten ved tårnets sydside.

21) O. 1833. O. Chr. Saxtorph, sognepræst for Nexø og Rodils menigheder i henved 40 år, død 9. juni 1833 i sit 72. år, og hustru Johanne, født Borch, død 28. marts 1831. Stele af Neksø-sandsten, 192 cm høj, med kursiv. Stelen, som har skrå sider og ovalt skriftfelt, står på en firkantet sokkel og bærer et klassisk formet topstykke. Ved foden står en urne med navnet Carl Fred. Grove. På kirkegårdens sydøstre del.

22) O. 1834. Karen Kirstine Wilhelmsdatter, Peder Hansen Tømmermands enke, født 14. april 1759, død 17. jan. 1834, levede i ægteskab i 28 år og i enkestand i 28 år. På bagsiden er senere tilføjet: Karoline K. Møller, født 7. nov. 1817, død 6. juli 1858, K. J. Møller, født 15. juli 1833, død 5. juni 1863. Stele, 190 cm høj, med kursiv. Hulkehlprofileret fodstykke og pyramideformet topstykke med kugle på spidsen. Sydøst for koret.

23) O. 1836. Købmand og borger i Nexø Anders M. Munch, død 18. maj 1836 i sit 68. år, og hustru Ane Cathrine Munch, født Rasmusdatter, død 18. nov. 1835 i sit 72. år. Hun indgik først ægteskab 1786 med skipper Rasmus Casparsen, død 16. okt. 1796, og var siden gift med købmand Munch i 38 år. Sandstensstele, 250 cm høj, med kursiv. Stelen har ophøjet skriftfelt og rosetter i hjørnerne, højt fodstykke med bossage, som på forsiden omfatter en niche med en olielampe, æggestavgesims og klassisk formet topstykke med en slange, som bider sig selv i halen. På kirkegårdens sydøstlige del.

24) O. 1837. Magrethe Munch, født Rirch, født 15. aug. 1759, død 29. sept. 1837 efterladende sig mand og fem børn. Sandstensstele, 178 cm høj, med kursivindskrift i ovalt skriftfelt. Stelen står på et firkantet fodstykke og kronet af et klassisk formet topstykke over en æggestavgesims. Ved søndre kirkegårdslåge.

25) O. 1838. Kaptajn M. A. Holm, født i Nexø 20. aug. 1784, død samme sted 3. febr. 1838. Derunder er tilføjet: »En 23 aarig datter Caroline E. Holm

nedlagdes her den 7. april 1840« og på bagsiden: »Christiane A. Holm nedlagdes her i sit 37. aar d. 28. jan. 1860«. Sandstensstele, 208 cm høj, med kursiv på forsiden og versaler på bagsiden. Stelen, som på forsiden har relieffer af en antik lampe og en laurbærkrans, står på en kasseformet, foroven aftrappet plint og bærer en halvrund, fremspringende gavlfelt med en urne i gavlfeltet. Ved nordfløjens østmur.

26) O. 1839. Knud Diderik Sonne, født 18. nov. 1768, død 14. april 1839. Randprofileret Neksø-sandsten, 187x90 cm, med buet overside, ovalt skriftfelt og hjørnerosetter. Indskrift med kursiv. På sandstensramme ved tårnets sydside.

27) O. 1842. Mariane Sophie Gether, født 28. juli 1804, død 6. maj 1842. Tavle af Neksø-sandsten, 57x90 cm, med kursiv. Op ad nordre kirkegårdsdige.

28) O. 1842. Tidligere skibsfører, senere konsul og strandingskommissionær Hans Caspar Hansen, født i Nexø 13. okt. 1804, død smst. 3. dec. 1842, og hustru Anne Marie, født Holm, født i Nexø 12. dec. 1804, død smst. 1. dec. 1842. Dobbeltstele af sandsten, 194 cm høj, med kursiv. Stelen, som står på et profileret fodstykke, har over indskriften to laurbærkranse i relief og afsluttes foroven med et støbejernsornament bestående af akantusslyng og kors. På gravsted hegnet med støbejernsgitter i kirkegårdens sydøstlige del.

29) O. 1843. Skibskaptajn og købmand Sophus Jacob Winsløv, født 6. jan. 1793, død 30. maj 1843 efterladende sig hustru og ni børn. Randprofileret Neksø-sandsten, 170x86 cm, med buet overside, ovalt skriftfelt og hjørnerosetter. Indskrift med kursiv. På sandstensramme ved tårnets sydside.

30) O. 1843. Købmand og borger i Nexø Hans Rerg, født 27. juni 1790, død 5. juni 1843 fra hustru og seks børn. Randprofileret Neksø-sandsten, 172x85 cm, med ovalt skriftfelt og hjørnerosetter. Indskrift med kursiv. Sydøst for koret ved siden af nr. 16 og 33.

31) O. 1846. Kammerråd Henning Petersen, inspektør ved Frederiks stenbrud, født 12. nov. 1776, død 6. aug. 1846, og hustru Helene . . . Petersen, født 1796, død 1855. Stele af Neksø-sandsten, 170 cm høj, på kasseformet fodstykke; foroven afsluttet af en trekantgavl kronet af et marmorkors. Indskrift med kursiv, forneden stærkt forvitret. Øst for nordre kirkegårdslåge.

32) O. 1846. Knud Hansen, født 10. marts 1776, død 23. maj 1846. Randprofileret Neksø-sandsten, 190x95 cm, med ovalt skriftfelt (kursiv) og hjørnerosetter. På sandstensramme sydøst for koret.

33) O. 1851. Købmand i Nexø Andreas Rerg, født 28. april 1815, død 25. juli 1851. Råt tilhugget sandstensstele med reliefhugne vedbendblade, kronet af marmorkors og due. Indfældet marmortavle med versaler. Sydøst for koret. Sml. nr. 16 og 30.

Ved våbenhusets sydside ligger yderligere syv gravsten med bagsiden opad, og på den smukke kirkegård findes i øvrigt et antal anselige gravminder fra tiden efter 1850.

†*Gravsten.* 1) 1592, med indskriften: »Her hviler Anders Hansen borgemester sine been, indtil Gud vil hannem oprejse igien. Anno 1592, den 18. april«. Neden for alteret (Thurah s. 175).

2) O. 1748. Byskriver Matthias Ipsens hustru Kirstine Hansdatter, død i Neksø 26. juni 1748 i sin alders 39. år (Urne tilf., tillæg s. 26).

3) O. 1753. Byskriver Matthis Ipsen, død »i høste-maaned da mand skrev halv atten hundrede og tree«, 51 år og fem måneder gammel. Den lange rimede indskrift dannede en urne med to hanke (Thurah s. 177).

KILDER OG HENVISNINGER

Regnskaber 1755—78, 1804—29 (LA). — Specifikation over Inventarier m.m. 1766 (Sjællands stiftøvrighed V, diverse Sager, LA). — Kommunesager 1750—79 og 1790—1802 (stiftøvrighedsarkivet, registrant s. 11, LA). — Museumsindberetninger af J. B. Løffler 1883, Hugo Matthiessen 1912 (klokke), Charles Christensen 1939 (revideret af C. G. S. 1952) og O. Norn 1948—49.

¹ Lunde stifts landebog, Hübertz s. 338. ² Kirkelig Haandbog 8. udg. 1951. ³ Indberetning fra fogden Bernt Knop til rådet i Lybæk (Hübertz s. 144). ⁴ Professor Peter Jørgensen har venligst fremsat denne tolkning som en mulighed. ⁵ Bh. Saml. XIV, 88. ⁶ Kommunesager 1790—1802. ⁷ Organist- og Kantorembederne, s. 108.